

Pedig a pedagógusokat övező környezet nagyon gyorsan változik, erről nem feledkezhetünk meg, ha pedagógusképzésről beszélünk. Gyorsan változik a szakma, gyorsan évül el az a tudás, amellyel a friss diplomás kikerül az egyetemről, vagyis folyamatos továbbképzés nélkül előbb-utóbb a mégoly jól felkészült pedagógus is elveszti a kapcsolatát saját szakterülete aktuális valóságával. De gyorsan változik maga a társadalom is, s olyan új kihívásokat állít a pedagógusok elé, amelyek pár évvel ezelőtt még nem léteztek. A pedagógusképző intézmények tanulmányi programjaikban viszont csak azokra a társadalmi problémákra tudnak reagálni, amelyek a program kialakítása idején már ismertek voltak, így a továbbképzés ezen a téren is kulcsszereppel bír.

A felsőoktatásban megvalósuló pedagógusképzés tehát a jövőbeli tanárok pedagógussá válásának nem végpontja, hanem egyik rendkívül fontos állomása. A pedagógusképző intézményekben megszerezhető a szakmai tudás, kialakíthatóak a szükséges készségek és a megfelelő attitűdök is, a pedagógusjelölt azonban nem a diploma átvételével válik érett, feladatainak teljes egészében megfelelni tudó pedagógussá, hanem a gyakorlati tapasztalat, a konkrét iskolai környezethez való idomulás és a folyamatos továbbképzés révén. Ezért (lenne) fontos egy olyan jogi környezet kialakítása, amely háttérrel biztosítana a közoktatás és a pedagógusképző intézmények együttműködésének az eddiginél jóval tágabb kereteihez.

A minőségi oktatás kapcsán gyakori hivatkozási pont a finn, a japán vagy az osztrák példa, arról a háttérrel azonban ritkán van szó, amely a minőségi oktatást – legyen szó akár felsőoktatásról, akár közoktatásról – lehetővé teszi. Fontos annak a tudatosítása, hogy az egyéni teljesítmények minőségének növelése nem oldja meg az oktatással kapcsolatos problémáinkat az oktatásban érdekelt intézményrendszerünk működési feltételeinek gyökeres megváltoztatása nélkül. A közoktatás és a felsőoktatás összefüggéseinek mélyreható átgondolására van szükség, egy olyan rugalmas rendszer kialakítására, amelyben valós és kétirányú szakmai kapcsolat hozható létre a pedagógusképző intézmények és az iskolák között.

KANTÁR BALÁZS

ÁTMENETI ÁLLAPOTBAN A PÁLYAKEZDÉS KIHÍVÁSÁIRÓL

Kezdő tanárként sokszor nem túl szerencsés szakmai kérdésekben megszólalni. A kevesebb tapasztalatra hivatkozva bárki megkérdőjelezheti mondandónk hitelességét – és könnyen meglehet, hogy igaza lesz. A kezdő tanári létről viszont ki más tudna hitelesen tudósítani, ha nem egy kezdő tanár? A témában való közvetlen érintettségem révén így bátran adok közre néhány fésületlen gondolatot, saját megfigyelést, tapasztalatot, melyeket a pedagógus-társadalom két csoportjának ajánlom a figyelmébe. Először is a pályájuk elején álló tanároknak és tanárjelölteknek azért, hogy az én tapasztalataim tükrében elgondolkozhasanak saját munkájukról, illetve azért, hogy felkészülhessenek a rájuk váró kihívásokra. Ezenkívül írásomat a tapasztaltabb kollégáknak figyelmébe is ajánlom, hogy könnyebben meg tudják érteni a fiatalabbakat – hiszen hogyan tudok segíteni egy olyan kollégámon, akit nem értek meg?

Először is szeretném tisztázni, hogy az itt leírtaknak egyetlen célja van. Az, hogy valahogy segítse a pedagógust *jó pedagógussá* válni. Ez pedig csak is a gyermek érdekében történik, ahogy minden más is az oktatásban. Többször említtem majd azt a bizonyos *jó tanárt*, aki természetesen egy saját ideál, de elérendő célnak tökéletesen megfelel.

A gondolatmenet elején nem árt pontosítani a kezdő pedagógus kifejezést sem. Elsősorban a frissen végzett, pedagógusi diplomával és nulla szakmai gyakorlattal rendelkező személyt nevezhetjük így. Azonban van még legalább két csoport, akiket ide sorolhatnánk. Az egyikbe azok tartoznak, akik egy új munkahelyre kerülnek, és az adott iskola írott és íratlan szabályai által megrajzolt környezetben mozognak újoncként. A másik csoportot nem a térbeli, hanem a szakterületen belüli elmozdulás képezi. Kezdő tanárrá válhat egy csapásra bárki, aki valamilyen okból új tantárgyat kezd oktatni. Kisebb iskolákban kimondottan gyakori, hogy a saját szakpárosításunk mellé jut valamilyen nevelési tantárgy, de nem ritkán bármi más. (A pályakezdőknek nem árt erre is felkészülni – legalább lélekben.)

A pedagógusi pálya kezdeti szakaszát szerintem az átmenetiséggel lehetne jellemezni. Először is átmenet (tulaj-

donképpen visszalépés) valamelyik iskolatípusba az egyetemi közezből. Átmenetet jelent továbbá diákból tanárrá válni, ami majdnem azt jelenti, mint elkezdni gyerekből felnőtté alakulni. Az utóbbiról azt gondolom, amit nyilván többen leírtak már előttem, hogy a *jó tanár* igyekszik teljesen soha nem felnőni.

A szakma különlegessége, hogy tanulmányai befejeztével a tanár visszatér az iskolába, csak más szerepben – először iskolába jár, hogy tanulhasson, azután iskolába jár, hogy dolgozhasson. Ez a viszonylag kicsi területen való mozgás adja az egyik jellegzetességét a szakmának. Tanárként minél nagyobb részét kéne ismernünk a világnak, hogy meg tudjuk azt mutatni diákjainknak. Jómagam szívesebben ülnék be egy olyan előadót hallgatni, aki nem csupán az alapiskola-középiskola-egyetem és vissza útvonalon járt, hanem látott már mást is az iskolán kívül.

A PÁLYAKEZDÉS KIHÍVÁSAI

Az egyetemről kilépve a frissen végzett pedagógus – jó esetben – munkája végzésére motivált személyiség, aki pozitívan áll hozzá az előtte álló munkahelyi kihívásokhoz. Még szerencse, hogy ez így van, ugyanis a kezdeti időszaknak vannak bizonyos nehézségei, hátrányai. Csak párat említek, a teljesség igénye nélkül.

Találkozhatunk olyan kollégákkal, akiket a kezdő tanár lelkesedése, tenni akarása zavar. Az ő szájukból hangzanak el a „*Te még fiatal vagy, de ne félj, majd átmegy...*” és hasonló „motivációs gondolatok”, amik sajnos rendkívül hatékony módon veszik el az ember munká- és életkedvét.

A kezdeti időszakban sorra bukkanunk fel a mindennapi munkával kapcsolatos kisebb-nagyobb hiányosságok. Ez az úgynevezett „*tanultamdemégsztudom*”-érzés ugyancsak demotiváló lehet, ahogy az is, hogy a készülébe fektetett erő és idő nem mindig térül meg a munka során. A fáradt és morcos tanár pedig nem jó tanár.

További negatívumnak számít a szakma alacsony társadalmi presztízse, valamint a viszonylag szerény bér. Gyakran elhangzik: „Tanár vagy? Ó, te szegény!”, ami nem ritkán szó szerint is igaz. Ter-

mészetesen ez is nézőpont kérdése, de azt az időt, amit a tanár munkával tölt vagy az önképzésére fordít (például tudományos fokozatot kíván megszerezni) más szakmákban jobban honorálják.

Megszerezni, kiharcolni a tekintélyt, megfelelni az elvárásoknak az egyik legnehezebb feladat a kezdő pedagógus számára. A tantestületek konzervatív munkaközösségeinek mondhatók. Többnyire a fiatalok cserélődnek a munkahelyen, az idősebbek ritkán váltanak, egy bizonyos életkor után pedig a tanári szakma ún. *nyugdíjas állásnak* mondható. A hasznos tapasztalatok és készségek meglétét sok helyen a pályán eltöltött időtől függőnek tartják. A kezdőtől különböző hozzáállást várnak el. Ezek egy része le van írva például a munkaköri leírásban, más részüket viszont a munkahely légköréből, kommunikációjából kell leszűrni. Van, ahol értékelik a csoporttól eltérő nézőpontot, az új ötleteket, a dolgokra való rákérdezést, a miérteket, az új utakat. Máshol a működő rendszerbe való beilleszkedés, zökkenőmentes be- tagozódás az ideális. De többnyire – eltérő mértékben – mindkettőt elvárják. Legyenek új ötleteid, és alakulj a rendszerhez! Ebben a helyzetben jön jól a rugalmasság, az alkalmazkodóképesség, amik a kezdő tanár legfontosabb képességei lehetnek.

Kezdőként nem egyszerű szembenézni sok új feladattal, melyeknek végzésére nem is számított az ember, pláne nem készült fel rá. Ilyen a pedagógiai dokumentáció vezetése, a befizetendő összegek gyűjtése, kezelése, az igazolások nyilvántartása, a szülőkkel való együttműködés és kommunikáció, stb.

Az elején az ember sokat töpreng. Attól tart, hogy amit tesz, nem jó, nem elég. Félti a gyerekeket attól, hogy általuk, rajtuk kell tanulnia a saját hibáiból, és a hibái hatással lesznek rájuk. Komoly feladat szembesülni a nehéz sorsú gyerekek helyzetével, tudomásul venni, hogy nem tudunk mindenkit megmenteni.

A PÁLYAKEZDÉS ELŐNYEI

A kezdő tanári létnek azonban nem csak rossz oldala van. Rengeteg olyan tényező létezik, ami miatt a pályakezdés állapota kifejezetten előnynek számít – ide sorolhatjuk a friss ismeretek birtoklását, az új módszerek ismeretét, az életkori sajátosságokból adódó nagyobb terhelhetőséget vagy több szabadidőt.

A gyerekek hozzáállását tekintve is a többiekhez képest előnyből indul a kezdő tanár – ez az állítás szerintem nem igényel külön bizonyítást. Az új tanító néni vagy tanító bácsi (tanárnő és tanár úr) automatikusan a figyelem középpontjába kerül a diákok körében. Ez érvényes az iskola felnőtt tagjaira is, bár az ő érdeklődésük talán rövidebb ideig tart. Ez a jelenség nyilván azon alapul, hogy a kezdő tanár fiatal, a diákokhoz korban közelebb áll, a gyermekek könnyebben megnyílnak neki, találnak közös témákat. Megkockáztatom, hogy ezek a kezdő tanár legnagyobb előnyei. Viszont az is igaz, hogy nagyon ingoványos ez a talaj. A diákok könnyen félreérthetik a közvetlen viszonyt, összezavarodhatnak, valamint a diákok rokonszenve ellenszenvet válthat ki azokból a kollégákból, akik ezt már elvesztették.

Ezért is gondolom, hogy egy kezdő tanár jobban megérti magát a diákokkal, mint a kollégáival. Ez pedig – figye-

lembe véve azt, hogy az oktatói-nevelői munka középpontjában a gyermek áll – egyáltalán nem baj. A baj csak az, hogy ez idővel elmúlik. Viszont a diákokkal ápolat közvetlen kapcsolat nem múlik el szükségszerűen. A kezdő tanár még megteheti, hogy hidat képez a felnőttek és a gyermekek világa között, és meg is kell tennie, ha érteni akarja a diákjait, ha *jó tanár* akar lenni. Ehhez konkrét lépéseket kell tenni, melyek az adott gyermekcsoport alapján alakulnak.

Pályakezdő tanárnak lenni igényes feladat. Fel lehet rá készülni, de mivel az iskolák, a tanárok, a gyermekek, az igények teljesen eltérők, valamint az idő folyamán napról napra változnak, furcsa lenne elvárni az egyetemtől, hogy mindenre tökéletesen felkészítsen. Egy hétköznapi hasonlaltal élve: hasonlítsuk a tanárt egy okostelefonhoz, melyet az egyetem feltölt, valamint telepíti a rendszert, hogy az működőképes legyen, de az alkalmazásokat, melyekre a munkája során szüksége van a telefonnak/tanárnak, a helyszínen kell letölteni.

Segítség nélkül nehéz ezt az időszakot átvészelni, és mivel a tanár főleg a saját kicsi közösségben mozog (tanár–diák–szülő viszonya), ezért a segítségnek is innen kéne érkeznie. A kezdő tanár számára leghatékonyabban a vezetője, valamint a tapasztaltabb kollégái tudnak segíteni a szakma és a motiváció terén is.

Ahogy a címben is jeleztem, kezdő tanárnak lenni szerintem több irányból nézve is átmeneti állapot. Átverekedni magunkat ezen időszak nehézségein viszont akkor érdemes igazán, ha az átmenet nem egy másik foglalkozás választását, azaz pályaelhagyást, hanem a pedagógusi hivatás kezdeti tapasztalataira épülő további gyakorlását jelenti.